

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSAMLING.

7 10
490

Uppt. av Olof Christoffersson

Anmärkingar:

efter

Skytts Härad, s. 93

i Fru AHLSTAD

En gång hade bäckahästen nära på lockat några gossar att rida på sig. Men då började han växa så väldigt på längden så de vågade inte upp utan sade "jyssekoss" och då försvann bäckahästen genast.

(86 212)

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSAMLING.

--2--3

Uppt. av T. Tufvesson

Anmärkingar: Från R. 3. s. 173

efter

490

i

Karlslösa = Villie Frickman.

I de nu återgivna sägnerna slippa ju ryttarna undan den vanskliga bäckahästridten för jämförelsevis godt pris. Men det kan stundom sluta nog så tragiskt också, — som t. ex. i en sägen från Warmlösa (Ljunits h:d.):

»En gång», heter det här, »skulle en dräng och en piga gå hem från ett julagille. Och då de gingo förbi bäcken, som flyter genom n:o 3 Warmlösa, kom där, rätt som det var, en vit skimmel fram till dem, fullt sadlad och med betsel och stigbyglar av guld. Han föll på knä för dem, och drängen tänkte, att nu kunde de ju rida hem, och lyfte upp pigan på hästen och satte sig själv bakom. Men det bar i stället ögonblickligen ned i bäcken med dem, och sedan hördes de aldrig av mer.»

Pappas gårdsdräng Nils försäkrade ofta, att han, tillika med många andra pojkar, i sin barndom varit uppe och ridit på bäckahästen, som blivit allt längre och längre ju fler pojkar han fått på sin rygg, och att hästen kastat dem av, då en av dem nämnde Fralsarens namn.

Wigstr. II s 314

Mamsell Gustava

Uppt. av *Bonde Bonderson*

Anmärkningar:

Fm Fx. G s. 41

efter

i

Billinge sn, Östjöhä.

Det händer även, att bäckahästen lockar folk att kliva upp på ryggen på sig för att sedan draga dem med sig ut i vattnet. I Billinge by slogo en vinter några skolbarn kana på en bäck, som var tillfrusen. Plötsligt stod framför dem en grå häst. De ville alla rida, och för den skull klättrade de upp på hans rygg. För var och en som kom upp på ryggen blev hästen en bit längre, så att de alla fingo plats. Men den siste av pojkarna märkte detta, och som han tyckte att det var en underlig häst, sade han: »Kors i Jesu namn, så långt ett härs». Men vid nämnandet av Jesu namn försvann hästen, som naturligtvis var bäckahästen, och alla stodo helt plötsligt på marken.

Uppt. av T. Tufvesson

Anmärkingar: Fr. F. B. s. 170

efter

i

Allra vanligast är i det första fallet sägnen om bäckahästen, som narrar barn att rida. Mest typisk föreligger denna, — av de sägner jag här rör mig med — i en uppteckning från Skårby (Ljunits h:d). Den lyder sålunda:

»En vacker vinterkväll voro åtta stycken pojkar ute och sloga kana på den tillfrusna bäcken. Och plötsligt stod där då en vit, till synes mycket from häst tätt bredvid dem på isen. En av pojkarna var tilltagsen och kröp upp på ryggen på honom och ropade till de andra att göra likadant. För nu skulle de rial Den ene pojken efter den andra satte sig opp, — plats var där alltjämt. Men när den åttonde kommit opp skulle han titta fram om de andra ett slag, och då kunde han inte låta bli att ropa till: »Jussu kors, — sickjed et lant hors!» Och i samma ögonblick stodo alla åtta pojkarna i en rad på isen och hästen var försvunnen. Men det var väl att den där pojken kommit att nämna Jesu namn, annars hade hästen ridit ner i bäcken med dem. Skarn tåler nämligen inte att höra frälsarens namn.»

Samma sägen berättas även från Borrby, Bästekille (Albo h:d), Heinge, Högestad, Marsvinsholm (Ljunits h:d), Sjöbo, Sälshög, Vanstad, Övedskloster (Färs h:d) och Örum (Ingelstads h:d). Borrby-, Högestad- och Sälshög-versionerna äro i det närmaste lika med Skårby-sägnen, men i de andra förekomma några tillägg eller avvikelser, som må anmärkas.

2
Samma m
Hörups m

Uppt. av T. Tufvesson

Anmärkingar: Em. F. 3. s. 171

efter

i

I Bästekille-sägnen är således berättelsen mera utförd. Här höra barnen »en röst, som frågar, om de vilja rida». Och när den modigaste satt sig upp först, är det på nytt rösten, som talar. — »Här finns rum för en ännu!» säger den. Och så undan för undan. Den siste pojken sätter sig inte upp på hästen här. Han blir så förvånad över hästens längd, att han aldrig kommer sig för, utan ropar till: »Kors i jessu namn, sicken häst så lång!» I Heingesägnen åter är det ett litet föl, som helt oskyldigt dyker opp på lekplatsen vid skolan och narrar barnen. I Marsvinsholmssägnen är det läraren, som kommer ut från skolan och säger de förlösande orden, i Sjöbo-sägnen läggas de i munnen på en man, som händelsevis passerar förbi, i Vandstads-sägnen på en »påg, som blev bag», när barnen sprungit till isen, och i Örums-sägnen är det en kvinna, som kommer ut från ett hus i närheten och ropar dem.

Uppt. av

T. Tupervén

Anmärkningar: Fr. F. 3.5171

efter

i

Spjutstorp (Ingelstads h:d):

»En natt hade några ungdomar varit 'till legs', och när de 'tilia på marenen' gingo hem, kommo de förbi några hästar, som gingo på bete vid vägen. Den ene var vit och kom så 'keled' bort till dem. En av dem tyckte då, det kunde vara roligt att rida på honom, — 'och det var lätt att komma upp på honom, för han böjde sig ner!' Och när de andra 'pågarna' sågo detta, satte även de sig opp, — de voro väl en »fille femtan stycken». Men knappt hade de kommit opp på hästryggen, som gjort sig allt längre och längre, förrän de fingo en ridtur, som de sedan aldrig skulle glömma. Bort genom luften bar det. Den ena byn efter den andra passerades, och ibland snubblade bäckahästen i hastigheten mot kyrktornen. Men när detta hade fortgått en stund, blevo de helt plötsligt avkastade på den plats där de börjat ridten, och hästen var försvunnen. Då fann var och en för godt att stillatigande och utan att se åt något ljus gå var till sitt.»

Spärr hade det mig i min ungdom
att jag ridit i min husbondes ärende
till Fagerhult och satt min sadlade
häst in hos en bekant. När jag var färdig
gick jag att hämta den men fann den
bunden vid ett träd nära vägen. Tyckte
det var något konstigt, men tänkte mig
inte vidare på utan satte mig upp.
Knappast var det gjort förrän han satte
av med mig ner mot ån, och då såg
jag att hästen som nyss var brun nu var vit.
Då förstod jag hur jag var fören och slog
kors på mig. Då slängde han mig i
backen och jag kom oskadad undan.

Det ~~samma~~ hade print hänt
min bror som bodde i Fagerhult
Måsta, II s 181

Uppt. av

T. T. T. T.

Anmärkingar: Rm Fl. 3. s. 172

efter

490

På denna sägen finnes det emellertid flera variationer. Mest lika äro ett par sägner från Tolånga (Färs h:d). I den ena talas det om en ridt, som några skraddaregesäller fingo göra en

kväll, då de skulle gå hem från gården, där de voro och sydde. När de kommo till Tolångaån, fingo de se en vit, vacker häst — »den vackraste man kunde se». En av gesällerna hade varit husar, och han skulle förstås nu visa sin färdighet i ridkonsten. Han tog fatt hästen och hoppade upp, och frågade, om inte de andra ville sätta sig bak. Nå, det tyckte gesällerna var 'livat' och hoppade upp på hästen allihopa. Men sen ska man tro det bar iväg i galopp. Hur långt de ridit, kunde de sedan aldrig säga, men de kommo inte igen förrän långt fram på morgonen, trötta och hungriga. De trodde sig emellertid ha ridit förbi både Röddinge och Ramsåsa.

I den andra Tolångasägnen är det en f. d. hästgardist, som en natt går hem från ett gille och vid Tolångaån narras att sätta sig upp och rida på bäckahästen. Så fort han kommit upp, satte hästen av i galopp och tog så höga hopp, att ryttaren vid det ena hoppet tyckte, de snuddade vid kyrktornet i Tolånga, och vid det andra, att de flögo rakt över Vanstads kyrka och by. Men vid dessa väldiga hopp kan man ju inte förundra sig över att f. d. gardisten, så modig han än var, blev en smula förskräckt, och i sin förskräckelse kom han att nämna jesu namn. Med detsamma var emellertid hästen försvunnen och ryttaren föll ner i Röddinge mosse. Men efter den ridten måste han ligga till sängs i en hel månad.

Uppt. av

T. Timpson

Anmärkningaz: Fm Fst, 3. s. 172-3

efter

i

Mera avvikande är en sägen från Vitaby, i vilken förtäljes om en tröskeman, som fick pröva på bäckahästen. »Det var så, att Torkel Nilsson var 'torskeman' på Komla, och en morgon skulle han gå dit och 'torska otta'. När han kom ut 'förnam' han väl, att det var 'litta tilia om marenen', men eftersom han var kommen i väg, så fortsatte han. När han var kommen fram till 'hällan' av den s. k. »Junkebjersbacken» fick han se en bekant hålla där med sin gamle 'gross'. Torkel undrade då, varför han höll där vid denna tiden. Men det svarade inte denne på utan sa bara: 'Vill du ria, Torkjel?' — 'Ja, di va ju rätt så bra,' svarade Torkel, 'forr ja' ska' ti Komla å torska otta'. — 'Nå, så sätt di opp bagom mi, Torkjel!' Och Torkel satte sig upp, och det bar i väg och det så »tröjevingjana flagra å pløjelen sto ud som en stage», och Torkel tyckte det »riktigt hissna kringj vinorna po'n». Han började dra öronen åt sig och skrek till: 'Men hont i gu's namn går dittal' Men, — i detsamma stod han på vägen med ett sådant ryck, att han trodde bägge benen skulle gå tvärt av, och han såg varken till sin bekanting eller hans 'gross' mer. Han hade emellertid fått rida ett bra stycke och kom till Komla så 'tilia', att han hade nära aldrig fått upp folket där.

I Attarps by, Tomps sa, stod en piga
en natt i köket och lykte. Då kom
backhästen dit, lade nosen på nedre delen
av den öppna halvdörran, öppnade ett
hiskligt gap och sa: "Har du sett ett
så stort lyke?" Pigan tog ett öskar
med skällhet lut, slängde den i back-
hästens gap och sa: "Har du smakt
så het syke?" Då travade han bort
och lämnade pigan i fred.

Wigstr II s 181

Uppt. av *Bonde Bonderson*

efter

i

Anmärkingar:

Fr. F. X. - 6 s 44

En piga var en natt uppe och bykte i bränneriet. Den översta halvdörren var öppen. Då kom bäckahästen och lade upp nosen på den understa halvdörren och sade: »Ha' du sett storre läba?» (läppar). Men då tog pigan en ösa het lut och slog på honom och sade: »Ha' du smakt hedare söba?» Men då försvann bäckahästen med detsamma.

490 / 1313

En gång kom en pigga ned i kottallet
och fann där en nyfödd kalv. Det var
vinter så piggan ~~tog ut~~ bar in den i
stugan där hon lade den under ugnen.
Husbondefolket glädde sig över den
oväntade kalven och sporde piggan
om det var en tjur eller kviiga. Då hon
skulle se efter, sprang kalven upp
och skrattade "Hä, hä, hä, piggan kände
mina nossar ~~h~~ (spenar)!" Därpå för bakk-
kästen ut.

Wigstr. I s III

Uppt. av *Bonde Bonden*

efter

i

Anmärkningar:

Fm Ft. 6 s. 41

Men det är icke alltid som bäckahästen vill skrämma folk. Ibland vill han blott driva med dem. En piga var en natt uppe för att passa en ko som skulle kalva. En gång när hon kom ut i stallet, såg hon något, som liknade en kalv ligga på stallgolvet. Hon försökte då känna efter, om det var en tjur eller kvigkalv. Men då skrattade den förment kalven och sa: »Ho, ho, ho, ja' tror att pigan kände mina nässa», och så försvann han. Det var naturligtvis bäckahästen, som ville driva med pigan.

Uppt. av *Bonde Bondesson*

Anmärkingar:

efter

Fr. F. 6 s 41

i

Men det är icke alltid som bäckahästen vill skrämma folk. Ibland vill han blott driva med dem. En piga var en natt uppe för att passa en ko som skulle kalva. En gång när hon kom ut i stallet, såg hon något, som liknade en kalv ligga på stallgolvet. Hon försökte då känna efter, om det var en tjur eller kvigkalv. Men då skrattade den förment kalven och sa: »Ho, ho, ho, ja' tror att pigan kände mina nåssa», och så försvann han. Det var naturligtvis bäckahästen, som ville driva med pigan.

1616
En man i Filbornatrakten kom hem sen
en natt och tyckte att hans grå häst stod vid
Våla bäck. Han tyckte det var underligt
att inte dräogen hade tagit in grälle och
skulle göra det själv. Men som han skulle
ta hästen, för den av som en pil och skriktade
högt. Mannen förstod att det var bäckan
hästen och vände sin rock för att ej
gå vilse.

Wigstr. I, 153.

7717

Uppt. av *T. Tufvesson*Anmärkningar: *En F. 3 s. 166-7*

efter

i

Han synes ibland »färdas i sakta mak med strömmen», men oftast ser man honom gå och beta på åstränderna, stundom helt lugnt i sällskap med bondens egna hästar. »Flera av mina jämnåriga», vittnar t. ex. en 70-årig man från Hemmeneköp (Färs h:d) »hava sett honom beta på Verkaåns stränder». Och från Örkened (Ö. Göinge h:d) bl. a. omtalas, att en bonde där »fram på sommaren varje morgon fann en främmande häst bland sina egna, som gingo på bete nere vid ån». Ligger där en gård i närheten av vattendraget, där bäckhästen håller till, kan det mången gång hända, att han går dit in och naffsar till sig foder på gårahästarnas bekostnad. Så ska det t. ex. ha skett i en bondgård i Ö. Vemmerlöv. Där flöt just bäcken strax förbi stallet. »Och om nätterna kunde han gå in i stallet och äta upp för de andra hästarna». Likadant var det i »Syndre gård» i Munka-Tågarp. Där gick han direkt från bäcken in i stallet och åt ur en ekekista, »som ännu är i släktens ägo». Och från Högestad, berättas på tal härom följande historia:

»Det var en gång den, de alltid kallade den »däue» (döve), var och »task» i »Hyggjesta' ängja». Och en kväll, när de hade ätit kvällsmat, skulle de gå ut och ge »nöttfor». När de då kommo ut på gården, stod där en bäckhäst och åt av en stack. Det var ett grått »ögj» och »Anders Däuing» trodde det var deras eget, — »for de hadde sälle et grått ögj». Men när han kom fram, sprang hästen ut genom porten. Den »däue» for emellertid efter, och de andra gingo bort i porten, för att se, hur det skulle gå. Då fingo de se hästen springa rakt ner i bäcken utanför. — »Jusses, Anners, ser du inte add di e en häckiahäst!» skrek därvid en av karlarna. Och med detsamma försvann hästen, och Anders kom till sig igen. Men i samma ögonblick fick han ett sådant slag på örat, att han blev döv för alltid. Och det var sedan den gången han fick sitt namn».

berättas (h)

Uppt. av T. Tufvesson

Anmärkningar: Fm F. 3, 167-8

efter

i

KRING HALSEN HAR BÄCKAHÄSTEN ALLTID EN järnlänk. Tack vare den kan man ofta på långt håll höra, när han kommer, ty järnlänken »skraller och skramlar på honom», då han rör sig. Bäst är då att försvinna, ty bäckahästen för i allmänhet ej något godt med sig. Är man ute och går och inte passar sig för honom, skall man ha mer än vanlig tur, om man den gången kommer lyckligt hem. Därför behöver man ju inte vara så rädd för honom, att det går en som den där skraddaren från Skivarp, om vilken följande förtäljes: *Vemmelbogs län*

»Det var en gång en skraddare från Skivarp, som varit i Ystad och köpt ett par lampegglas och ett pannejärn, — saker som man inte kunde få på landet förr i världen. På hemvägen skulle skraddaren gå över Skivarpsån. Och som han hört mycket om bäckahästen där, blev han så rädd, att han började springa. Men under det han sprang, — gingo lampglasen sönder, och bitarna började skramla. — »Åh, där är bäckahästen!» tänkte han och sprang ännu värre. Men ännu värre skamlade det då, förstås. — »Åh den kommer allt närmre och närmre!» tänkte han. Och i sin förtvivlan kastade han pannejärnet i ån, det skulle kanske hjälpa. Men det skamlade fortfarande, — ända tills han stannade utanför sin stuga. Då kom han att känna i »lomman», — och så var förstås inte skraddaren rädd mer».

Uppt. av *Bonde Bondern*

Anmärkingar:

490

efter

Fm Ft. 6 s. 42

i

I Esperöds by i Hallaröds socken rann förr en bäck, i vilken bäckhästen fanns. För länge sedan bodde på den dåvarande Storegården i samma by en nämndeman. En kväll, när han kom hem sent, såg han en häst stå och äta i gårdsporten. Han trodde, att det var grannens häst, och för den skull beslöt han att skrämma den bort från gården. Han tog lyktan, som han hade med sig, och dolde den under rocken. Därpå gick han fram till hästen, tog bort rocken, och lät lyktans sken skarpt falla på hästens huvud. Men då hördes det som om allt runt omkring brakade med ett väldigt dån, och sedan såg det ut som om en dyna kom över hästen och dolde den. Men därpå flög dynan bort igen, hästen blev synlig, och porten flög upp. Hästen sprang ut, och det syntes som ett eldsken, där han sprang. Nämndemannen märkte nog att det var bäckamannen, som ville spela honom ett spratt. Men han var aldrig rädd för honom.

Esperöds by

Uppt. av T. Tuppern

Anmärkingar: Fm Ft. 3 s. 165

efter

i

OFTAST GÖR EMELLERTID BÄCKAHÄSTEN — SOM sagt — skäl för sitt namn. I de flesta sägner uppträder han enbart som häst. Till färger säges han vanligen vara vit — hälften av de sägner, det här är fråga om, beskriva honom så. En man från Bästekille, som säger sig själv ha sett honom en november natt 1886 i S:t Olof, har dock funnit honom »gråslantig», och i Högestad och Löderup har man observerat honom som »grå», vid Verkaån (Färs h:d) som »stälgrå», i Munka-Tå-garp (Ingelstads h:d) som »vit med gröna ben, — detta senare »emedan han gick i gräset» samt i Gårdlösa (Ingelstads h:d) som ett litet brodigt hors». En präktig häst ska han vara. »Vacker» och »grann» äro de oftast återkommande epiteten för honom, vidare »vacker, lång och smal» (Löderup), »stor, fet» (Ö. Vemmerlöv, Jerrestads h:d) och »välmående och inbjudande» (Örum, Ingelstads h:d).

Jerrestads h:
Tostars h:Albo h:
Ingelstads h:

Uppt. av T. Tufvesson

efter

i

Anmärningar: Fm F. 3, 165-6

Katsösa = Villie och
Ljunbo h.

Vid alla årstider kan man få se bäckahästen — dock mera sällan på våren och i den tidiga hösten. I en gård i Varmlösa brukade han komma varje julafton och »vrenskas ett slag». Midt på dagen visar han sig inte gärna, men annars vilken tid på dygnet som helst. En man från Tomelilla berättar: »Min mor såg ofta bäckahästen som en stor vit häst ömsom stiga upp ur ån, ömsom med ett plaskande störta sig ner och försvinna däri, allt vid nattetid. Särskilt om vintern, då ån låg tillfrusen visade han sig. Ån dök han upp ur ett vak, än sökte han efter ett sådant att störta sig ned i, och då hördes alltid ett brak och smällande i isen, vilket tillkännagav, att hästen for fram därunder och därvid ofta spräckte isen». I ljusa sommarnätter och i vinterkvällar med månsken har han också varit synlig, — men mest tycks han dock älska att visa sig »tilia om marenen», strax vid soluppgången.

Trijda och
Ljunbo h.

2222

Uppt. av T. Tufvesson

Anmärkingar: Fin Fd. 3 s. 167

efter

i

Som nu är nämnt får man oftast skåda bäckahästen. Men från Lönhult (Frosta härad) berättas även ett fall, då man sett honom dansa:

»I Lönhult rinner en bäck, som brukar kallas »Stråve bäck». I ett hus strax upptill bodde en gång en träskomakare med sin son, — »stråvarna» kallades de av folket. De voro mycket skickliga fiolspelare, och om sommarkvällarna brukade de gå ut och sätta sig på sina »träskostocka» och spela. Och då kom stundom bäckahästen och dansade i en liten damm, som fanns midt framför dem i bäcken. Han dansade, tills han blev alldeles vit av skum, och vattnet stänkte ända bort till spelemännen. Men när det var kommet till den punkten, då, sade de, var det tid att sluta!»

albo.?

Uppt. av *Bonde Bondesson*

efter

i

Anmärkingar:

Folkmin. Folkt. 6 s. 40

490

usj 62

Likaledes uppträder bäckahästen i de mest skiftande gestalter, då han visar sig för någon. För det mesta visar han sig dock som en grå häst, men ibland händer det att han antager skepnaden av en gråklädd mänska, en kalv, en liten gubbe o. s. v. Vid en bäck i Hultseröd i Billinge socken har man till och med sett honom springa omkring som en häst med en mänskofot. Det beror i allmänhet på vad han ämnar företaga sig, om han visar sig i den ena eller andra skepnaden.

2424

Bäckehästen som är Necken själv, omka-
par sig än till ett, än till ~~ett~~ annat, fast
han vanligen visar sig som en vitgrå häst

Wigste I s 110

490

2525

Somliga säger att bäckshästen
har bara tre ben, men den j
red hade i alla fall fyra

Wigstr II 181

490

266

En klok kunde manna fram åhärten
så folk pik se honom gå och beta på
takert av mannens torstaakta stuga

Wigst II s 121

490

~ 40^v
O. Goringe kv:

- 27 27

En natt låg en av gårdens drängar
(Tranetorpet i Örkeneid) på lojen och sov
men vaknade vid att någon sparkade
och skrapade på dörren. "Kom bara in",
sa då drängen. Knappt var det sagt
så stod åhärsten inne på lojen och
då måste drängen låsa honom ut igen.

Wigstr. II s 105 490

Tornea hof

2828

Min sagerman hade själv i Kallkärra
en natt haft följe med hundradetals
vita katter med svarta svansar. Än
satt de sida vid sida, än rände de i
diket vid vägen. Han trodde det
var bäckkattegg, ty sådant var då
gott om.

Wijstr. II s 280

490

En bonde såg en stor främmande hund utanför porten, sköt ett skrämskott och den sprang. Neringen, en klok, sa följande dag: "Du sköt på gästens necken, igår kväll, och du kan tacka mig att han inte gjorde dig någon skada."

Wigstr. II s 104

3030

Bäckahästen hade en natt kommit in i den gård där min sagesman tjänade och fört buller, så att husfolket kom upp i tanke att där var tjuvar. Men ingenting syntes utom en kalv som brukade springa lös på gården och som nu låg och sträckt knövs och berfrån sig som om han varit halvdöd. Ett par av drängarna ville bärja in kalven, men lyckligtvis förstod husbonden bättre och bad dem låta det djuret ligga. Om morgonen sprang den verkliga kalven som vanligt munter på gården, så det var klart för alla att den andre varit bäckahästen.

Wijstr. II s 280

490

Uppt. av T. Tuvesson

Anmärkningar: Från Ft. 3 s. 164

efter

490

i

I en sägen från Löderup (Jerrestads härad) dyker bäckahästen upp på ett ännu besynnerligare sätt.

En kväll, berättar en gumma därifrån, skulle »ögjapågen» hemma i hennes fädernegård gå upp på »högällen» och välta ner hö. Men rätt som det var, blev det så ljust däruppe, att han förskräckt skyndade sig därifrån, och sedan aldrig tordes gå dit mer. Och det var bäckahästen! Om orsaken till att han just uppenbarade sig uppe på »höället» säges ingenting, — men en sådan torde dock ha funnits, fast den förgätits av gumman. Kanske hade »ögjapågen» liksom »Rasman» i den föregående historien, på något sätt brutit mot bäckens fred? Och därför skulle hon genom denna syn straffas av bäckahästen?

Samme man stod sent ^{höst.} en kväll och satte
 upp sin have i skyllar. Men hur han
 satte och räknade så märkte han hur
 han jämt förvillades i räkningen av
 något som för runde omkring skyllan
 och kring hans ben. Han tänkte först att
 det kunde vara en utter, men fann det
 konstigt att den gått ej så långt från
 väcken uppåt fjället. När han fått den
 sista skyllan färdig så han som bruket
 var "I fers namn!" då för väsendet
 sin väg. Men när han skulle över
 väckens vadställe var där något
 som slog till i vattnet som om där varit
 en förskräcklig sten pirk och det
 blev gnisten, stjärnor och solar på vattnet
 som av det grannaste pyroverken.
 I det samma skriattade väckehästen
 på sitt vanliga hemska sätt.

Wigstr. I s 226

Uppt. av

T. Tufvesson

Anmärkningar: Från F. 3 s. 163-4

efter

i

Ännu på flera andra sätt kan emellertid bäckhästen uppenbara sig. Så finna vi honom som hund i en sägen från Sövestad (Herrestads h.d.):

»Det var så, att en gång för hundra år sedan kom en bonde, som hette Måns, gående över den s. k. 'Komma-broen'. Där fick han se en liten hund, och han tog opp den och stoppade den i en säck, som han händelsevis hade med sig. Och så gick han vidare. Men när han kom till »Kalla mosse» (ett kärr i Sövestad), blev hunden så tung, att han måste släppa honom ut av säcken. Och se, med detsamma förvandlades hunden till en liten vacker häst. Det tyckte Måns inte var så dumt och han satte sig opp för att rida på honom. Men med detsamma skenade hästen tillbaka med Måns till 'Komma bro', där han tagit opp hunden. Och där försvann hästen, och Måns stod där på bron igen med en lång näsa.»

3734

Uppt. av Th Tufvesson

Anmärkningar: En Rt. 3 s. 163

efter

i

I flera olika skepnader uppträder bäckahästen likaledes i en annan historia från St. Köpinge:

»En bonde från Köpinge hade en gång varit och hälsat på några vänner i Kabusa by och skulle gå hem så där vid tolv-tiden på natten. En grann mänskensnatt var det förresten. Först hade han att gå över spången vid Kabusaån. Och när han kom över till västra sidan, vad fick han väl se, om inte ett par mycket stora gäddor, som lågo i vattenbrynet, — så stora, att de allt vägde ett lispund var. Han lät dem emellertid ligga och fortsatte sin väg. Men när han kommit en tretti famnar därifrån, slog någon till ett sådant »latter», att han höll på att baxna därvid. Han lät sig emellertid inte störas utan gick vidare. Och om en stund kom han till en backe, som kallas tingshögsbacken. Där hände honom på nytt något märkvärdigt. Där fick han se en »blackad kalv» springa rundt backen med »rompan i vared». Och det höll den på med, så länge han kunde se den. Efter ännu en liten stund kom han så till ett stort kärr. Och där, midt i kärret, stod en karl. Till en början tyckte han, att denne var stor som en vanlig karl, men medan han gick där och vände sig om och tittade efter honom, växte han och växte han, så att han till sist syntes minst dubbelt så lång som en vanlig människa. När bonden efter alla dessa äventyr slutligen kom hem till sin stuga, så visste han emellertid, vad han hade att göra. Han aktade sig noga för att tända ljus och talade ej om för någon, vad som händt honom, förrän dagen därpå. Och på det viset fick han ej någon olägenhet av det som skett».

Vår nabosson såg bäckshästen
en kvatt vid bäcken. Först var
han en lång piga, sen blev han
en hund, därpå ett litet barn som
tvådade sig i vattnet. Drängen
sprang hem och ville att hans far
skulle komma och se denna syn,
men han svarade att han inte
ville ha något att göra med det.
Wigstr. II 182

490-3636

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSAMLING.

Uppt. av Th. Tuvesson

efter

i

Anmärkningar:

Fr. Fl. 3 s. 162-3

Ibland händer det också, att bäckahästen roar sig med att vid ett och samma tillfälle antaga flera olika skepnader. Så berättas det från St. Köpinge (Ingelstads h:d) följande historia:

»En natt kom en gammal köpingebonde med sin son Anders körande över vadet i Vallabäcken (mellan Övraby och Munka-Tågarp, Ingelstads h:d). Och just då de kommo där, fingo de se en vit häst stå midt i vattnet och dricka oavbrutet. De körde emellertid på och låtsade om ingenting. Men när de kört ett stycke längre fram, fingo de se en rad vita mjölsäckar stå utmed vägen.

»Far, ska vi inte ta en i vöjnen», tyckte då Anders, »de ä ju så vita och granna, så det ä rent av orätt, att de ska stå här.»

Men fadern bara körde på. Han visste, vad mjölsäckarna voro för något.

Det var emellertid inte slut med det. Dagen efter och vid fullt dagsljus mötte Anders en man med en stor blänkande vintermössa på huvudet. Han tyckte, han ville känna igen honom som en som hette Storm, och ropade på honom. Men

mannen stannade inte utan fortsatte att gå. Det var förstås fortfarande bäckahästen. Och Anders blev med detsamma mycket sjuk och föll i en sådan yrsel, att man måste vakta honom».

Uppt. av

T. Tufvesson

Anmärkningar: En Fx. 3 s. 164

efter

i

En 70-årig man från Kivik säger sig ha sett bäckahästen som »ett gråklädt fruntimmer» kvickt svinga sig kring några tallbuskar vid en bäck i Åkarp (Mellby s:n, Albo h:d). Och i min barndom hörde jag en gammal gumma i Borrby (Ingelstads h:d), »Rasman» kallad, tala om, hur hon råkat ut för honom. Hon hade »en jordakväll» (lördagskväll) efter »mariringningen» varit ute och »toat» sig i bäcken, som flöt strax förbi hennes stuga. Och när hon kom in i »stuan» igen var allting som förgjort. Rummet fylldes med ens av folk. »Å somma de sponge, å somma de karda, å somma de gjore hossa (gjorde strumpa)!» Och de trängde henne och klämde henne. Hon läste, hon bad, — »men nä gu, om de gingje!» Slutligen bjöd hon dem i frälsarens namn gå dit »därifrån I komne ären!» Och så spottade hon tre gånger. Och då gingo de. Men, slutade hon, 'sien fickj ja' gille. Ja lå' i äta ugor etted».

490 37B

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSAMLING.

Uppt. av Th. Tufvesson

efter

i

Anmärkingar:

Fr F. 3 s. 162

I Sandby bäck (som flyter ut vid Sandhammaren) kunde man — berättar en 80-årig »sandbykvingja» — ibland få se bäckhästen »som en liten påg som glad och skrattande badade i vattnet eller om vintern slog kana på isen». Men ännu mer kunde han lura folk, som hade sin väg där fram. »En morgon», förtäljer hon vidare, »skulle en ålafiskare i Sandby gå ner och börja sitt arbete vid sjön. Och då han kom till Sandby bäck, fick han plötsligt se en av sina arbetskamrater gå framför sig i bäcken. Han ökade stegen för att få fatt på honom och ropade på honom flera gånger. Men denne vände sig likväl inte om utan fortsatte sin vandring som förut. Fiskaren gick då ännu fortare på för att hinna honom, — och var nära att lyckas. Men just då klingade ett gäckande skratt emot honom, och den, han trott vara kamraten, var med ens spårlöst försvunnen. Då förstod ju fiskaren, att det varit bäckhästen, han gått efter».

Sandby bäck
förstod ju

Ungarnas se
Luggude h

490 3838

En gång hade bråkshästen förvandlat
sig till en hop vedpinnar (i närheten
av Ungarnas skedde det). En fattig kvinna
plockade veden i sitt förkläde men
mötte lyckligtvis en bekant som
varnade henne för pinnarna. Då
kastade hon dem på vägen, där de
blev till en häst, som med ett högt skrat
sprang sin väg.

Wigstr. II s 241

Sandhåkra ^{ca}
Bojäre ^{bd}

490 39 39

Ett bondfolk hade varit på auktion på Engeltäfte gård och där köpt en del sängkläden som de bundit ihop till ett stort knyte och vitt en arbetarkarl bära till deras hem. Herregården var då omgiven med vattenfyllda gravar och då de nu skulle gå över bron, började hustrun ropa att knytet med sängkläderna låg och flöt i graven. Mannen såg det men anade oråd och bad henne inte bry sig om knytet, Men hon ville nödvändigt att han skulle dra i land det. Då kom lyckligtvis en ^{gemmal} sot-datt som förstod saken och började okra bakhästen. Då gavs den till ett styggt hänskratt, och så blev det alldeles tyst omkring dem, och huset följde dem ett långt stycke på hemvägen.

Wigstr. I, 226.

Tranemattes kunde när han ville
mana upp vattenhästen, och när han
hade begagnat honom, manade han
ner honom i en göt, som kallas Farmor-
hål. En gång hade han honom på sin
gård, och där gjorde hästen sig så hög, att
han åt hö ur själva "stänge hålet" vid
taket. Vid Farmorshål stod en ekestubbe
och vid den band Mattes vattenhästen
då han manat ner honom; men en gång
hade han glömt att vara så försiktig
och då hade det nära gått gallet för
Mattes. Då han nästa söndags em-
kom från kyrkan och skulle gå förbi
kärret och gölen, stod ^{näml} vattenhästen
där, förvandlad till väckman och greps
tag i Mattes för att dra ner honom i
Farmorshål. Han lyckades dock slå
sin ena arm kring en björk, som stod
vid kärret, och fick sålunda tid att
samla sina tankar, så han kunde
böja sina maningar. Då Mattes antligen
återfick sin makt över vattenhästen
och drev honom ut i gölen, var vattent

Uppt. av *Bonde Bonden*

efter

i

Anmärkingar:

Fm Ft. 6, s. 41

Åsbo l.

Bäckahästen tycker mycket om att skrämma eller driva gäck med folk, särskilt gör han detta med personer, som påstå att de icke äro rädda för honom eller vilja skämta med honom. I Riseberga socken voro en natt några glada ungdomar församlade för att bryta »hör» i en brytstuga. De pratade och skrattade, och till sist började de skämta med bäckahästen och sade, att de inte alls voro rädda för honom. Tvärtom ville de gärna se honom. Men bäst som de skojade, fingo de se bäckahästen i skepnad av en man komma och hänga sig i en väldig gren på ett träd, som stod utanför brytstugan. Dörren stod öppen och de kunde alla se honom. Men grenen bröts för bäckahästens tyngd, och det såg ut som om han skulle komma in till dem. Alla drogo sig in i stugans innersta hörn, och det var ingen som ville stå ytterst, så förskräckta voro de nyss så stortaliga. Men efter denna händelse vågade ingen av dem skämta med bäckahästen.

490 4242

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSAMLING.

Uppt. av *Bonde Bondeson*

efter

i

Anmärkingar:

Fm F. 6 s. 41

Bäckahästen tycker mycket om att skrämma eller driva gäck med folk, särskilt gör han detta med personer, som påstå att de icke äro rädda för honom eller vilja skämta med honom. I Riseberga socken voro en natt några glada ungdomar församlade för att bryta »hör» i en brytstuga. De pratade och skrattade, och till sist började de skämta med bäckahästen och sade, att de inte alls voro rädda för honom. Tvärtom ville de gärna se honom. Men bäst som de skojade, fingo de se bäckahästen i skepnad av en man komma och hänga sig i en väldig gren på ett träd, som stod utanför brytstugan. Dörren stod öppen och de kunde alla se honom. Men grenen bröts för bäckahästens tyngd, och det såg ut som om han skulle komma in till dem. Alla drogo sig in i stugans innersta hörn, och det var ingen som ville stå ytterst, så förskräckta voro de nyss så stortaliga. Men efter denna händelse vågade ingen av dem skämta med bäckahästen.

490 433

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSAMLING.

Uppt. av *Bonde Bonderson*

efter

i

Anmärkingar:

Fin Ft. 6 s. 44

I bland händer det att bäckahästen anställer direkt skada på människor. En piga som tjänade på »Björkebacken», Konga socken, berättade en gång, hur svår bäckahästen var där. Han trampade ned allting, och han lät aldrig kreaturen vara i fred. Ibland for han ut i mägerhål och doppade sig, och då skrek han alltid till.

*U. Åsbo
mejeri*

490 4444

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSAMLING.

Uppt. av *Bonde Bondesson*

efter

i

Anmärkningar:

Fm Ft. 6 s 44

Den andra sägnen är förlagd till Storegård i Billinge: En gång när de brände på Storegård, kom bäckahästen till bränneriet och ställde sig i dörren samt började nicka och nicka med huvudet. Brännmästaren tog då eldgaffeln eller något annat hett som var till hands och slog efter honom. Men då sprang han genast ned till bäcken, och man hörde tydligt dån av hans hovar. Han brukade även annars komma till gården vid nio- eller tiotiden på kvällarna, och han ställde sig alltid och nickade med huvudet. Men om man kom med något, som man rört i elden med, och slog efter honom, sprang han ned till bäcken igen. I dessa båda sista sägner ser det knappast ut som om kärlekskrankhet varit orsaken till bäckahästens besök, men eftersom sägnerna äro gamla, har nog någon berättare glömt eller medvetet fördolt detta.

490

45

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSAMLING.

Uppt. av Th. Tufvesson

efter

i

Anmärkningar:

Fr Ft 3 s. 161, 162

Han kan antaga människogestalt och får då stundom heta »bäckamannen». En gammal gubbe i Sälshög (Ingelstads h:d) berättar sålunda, att hans mor hemma i fädernegården där ofta såg bäckamannen stå utanför förstutrappan, där en »rännesten» rann fram, och »lägga armarna på ett stengärr». Och en natt kom han ridandes in på gården hos naboens, — på Sälshögs boställe. Ryktaren, som låg nere i »la'n» hörde det, — och han opp för att se, vem det var. Men när han kom ut, försvann bäckamannen som en blix. Då gick gubben in och lade sig igen, men plötsligt var det, som om något tagit på hans »käft» med tre fingrar. Och följande morgon syntes där också tre vita »plötta» på den.

Tryckt fr

Farmor såg alltid tiggare på fötterna.
För det berättas att en gång hade bäckhärsten
skapat om sig till man, gått in i en bond-
gård och bett om mat som en tiggare. Folket
höll jult på med sin aftonmåltid som bestod
av mjölgrot. Vandraren fick en skål
full, där han satt på tiggarbänken. Men
då han ba få smör i groten, steg hus-
fadern upp för att se närmare på
honom. "Åhå, vi har fått bäckhärsten
till gäst; jag ser hästfötterna", sa hus-
bonden. Då för tiggaren med ett
høgt hänskratt ut om døren.

Wigsten. I s 236

490

(Ö. Göringebå 47)

Vid Tranetorpst i Örkenecks en
kom necken i skapnad av en karl upp
om hösten, då ången stod under vatten,
och syntes stå där ett par dar.

Wigstr. II s 105